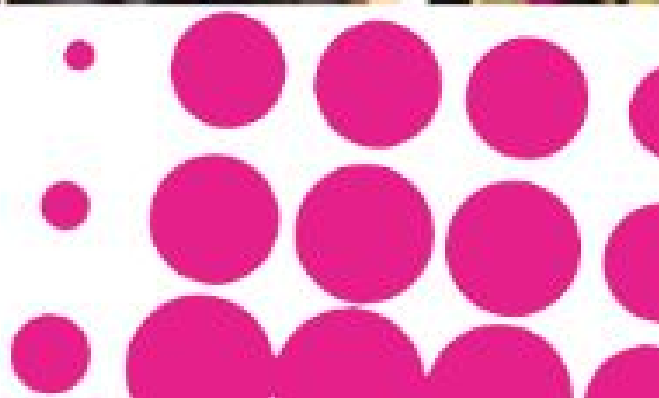


# ВЗАЄМИНИ МІЖ ЛЮДЬМИ



ТРЕНІНГОВА  
КОМПАНІЯ  
“У КОЛІ”



# **ВЗАЄМИНИ МІЖ ЛЮДЬМИ**

## **ЗМІСТ**

ВЗАЄМИНИ У КОЛЕКТИВІ: ЯК ШВИДКО СТВОРИТИ ДОБРЕ ТА ХОРОШЕ  
СУСПІЛЬСТВО 4

ВСТУП 5

КОРОТКИЙ ЗМІСТ КУРСУ 6

ПЕРШЕ ОЗЕРО 7

ДРУГЕ ОЗЕРО 11

ТРЕТЄ ОЗЕРО 15

ЧЕТВЕРТЕ ОЗЕРО 22

П'ЯТЕ ОЗЕРО 31

ПІСЛЯМОВА 37

КОРИСТЬ ВІД ОБ'ЄДНАННЯ 40

## **ВЗАЄМИНИ У КОЛЕКТИВІ: ЯК ШВИДКО СТВОРИТИ ДОБРЕ ТА ХОРОШЕ СУСПІЛЬСТВО**

Ми пропонуємо п'ять простих принципів, розуміння яких допоможе вам досягти успіху в житті за допомогою людей, які вас оточують – ваших друзів, сусідів, колег.

Навіть за допомогою випадкових подорожніх, які зібралися в одному купе у потягу, ви маєте можливість, користуючись описаним нижче методом, прийти до дивовижних результатів – обрати, розпочавши з «нуля», новий напрямок розвитку свого життя, що веде до радості та щастя як особисто для вас, так і для усіх, хто вас оточує.

Ми назвали їх – п'ять озер. Чому?

Тому що озеро – це досконалість природи. Водяне плесо, яке у різний час доби відбиває місяць чи сонце, несе у собі рівновагу та спокій. Ви відпочиваєте розумом та серцем, просто перебуваючи поряд. Півгодини – і ви уже готові до нових звершень.

Озеро – це відповідний стан вашої душі. Що робить людина, яка бачила прекрасне озеро, була поряд з цим дивом природи?

Шукає інше озеро, ще красивіше.

Так і в житті.

Озеро – це ваше оточення; це люди, які випадково чи завдяки вашому свідомому вибору перебувають навколо вас і впливають на вас своїми думками, бажаннями та вчинками.

Головне у житті – постійно обирати для себе правильне оточення – хороше і добре. Щоб воно таким самим чином, добрим та хорошим, впливало на вас.

Аби люди, які вас оточують, щоразу були добрішими та кращими.

До речі, ви також впливаєте на них – своїми думками, бажаннями та вчинками.

Про що це ми? Ви зрозуміли?

Залишайтеся з нами, і ви про все дізнаєтесь.

## **ВСТУП**

### **ЧОМУ ЛЮДСТВО НЕ МОЖЕ ПОБУДУВАТИ НА ПЛАНЕТІ ЗЕМЛЯ ХОРОШИЙ ТА ДОБРИЙ СВІТ?**

Мабуть, всі ми бажаємо любові, щастя, добра, взаємної турботи, впевненості у завтрашньому дні – для себе та для наших дітей.

У кожного має бути робота, гроші, відпочинок та можливість виразити свою індивідуальність, реалізуватися у сім'ї, творчості, улюбленій справі.

З боку влади, великої і малої, ми хочемо більшої відповідальності, чесності, відданості своїй справі.

Ми хочемо, щоб було менше корупції та обману – як у відносинах між владою і простими людьми, так і на рівні країн.

Всі ми хочемо побудувати справедливий світ без війн, що ґрунтується на взаємному співробітництві, взаємодопомозі.

Підкажіть, що ще?

Так чому ж ми, люди планети Земля, не можемо побудувати хороший, добрий світ?

Що нам заважає?

Напевне, важко домовитися про щось одне для людства, яке поділене за релігійною ознакою.

Важко знайти спільну мову багатим та бідним.

Нелегко прийти до єдності державам, чиї лідери не вільні і діють, виходячи з інтересів правлячої верхівки, зазвичай, заснованій на боротьбі за фінансовий та військово-політичний вплив, що забезпечує доступ до ринків сировини, збуту продукції та озброєнь.

Діти з труднощами розуміють своїх батьків, і навпаки. Чоловіки та жінки живуть, як істоти з різних планет.

Схоже на те, що в рамках усього людства, усіх семи мільярдів, нам важко домовитися.

Запитання: а чи можливо домовитися в рамках нашого невеликого колективу? Чи можемо ми спробувати побудувати невелике, але дуже хороше та добре суспільство, під час наших зустрічей?

Ми пропонуємо вам спробувати.

Мета нашого курсу: самим побудувати маленьке, але дуже хороше і добре суспільство, між нами, учасниками цих обговорень.

## КОРОТКИЙ ЗМІСТ КУРСУ:

**Озеро перше.** Світ об'єднаний і взаємопов'язаний.

**Озеро друге.** Світ об'єднаний та взаємопов'язаний, а ми, люди – ні.

**Озеро третє.** Світ об'єднаний та взаємопов'язаний, а ми, люди – ні. Через наш егоїзм. Причому в самому его немає нічого поганого. Завдавати шкоди може лише той намір, з яким ми його використовуємо.

**Озеро четверте.** Світ об'єднаний і взаємопов'язаний, а ми, люди – ні. Через наш егоїзм. Причому в самому его немає нічого поганого. Завдавати шкоди може лише той намір, з яким ми його використовуємо. Що допоможе нам використовувати власні природні якості з добрим наміром, а не з поганим? Оточення – хороше і добре.

**Озеро п'яте.** Світ об'єднаний і взаємопов'язаний, а ми, люди – ні. Через наш егоїзм. Причому в самому его немає нічого поганого. Завдавати шкоди може лише той намір, з яким ми його використовуємо. Що допоможе нам використовувати власні природні якості з добрим наміром, а не з поганим? Оточення – хороше і добре. Як розвинути те краще, що є в нас? Граючись. У наступний, бажаний для всіх, досконаліший стан, що несе для всіх радість, щастя і любов.

**Післямова.** Що робити, якщо гратися надокучило. І взагалі, це виглядає смішно і нереально – коли люди весь час сидять у колі, один навпроти одного, та обговорюють щось.

І що робити тим, хто сором'язливий і небагатослівний? І яка взагалі користь від об'єднання?

## **ОЗЕРО ПЕРШЕ**

### **СВІТ ОБ'ЄДНАНИЙ ТА ВЗАЄМОПОВ'ЯЗАНИЙ**

Природа планети, на якій ми живемо, працює за принципом аналогової системи. Що таке «аналогова»? Це високо-диференційна і в той самий час повністю інтегрована система зі зворотним зв'язком, коли кожен її елемент працює на себе, розвиваючи та виконуючи власні егоїстичні програми, але при цьому діє в інтересах цілого світу та людства.

Існує ідеальний приклад такої системи: людське тіло.

У кожної клітини тіла – свій «розум», своя програма розвитку та дії, але, коли вони об'єднуються разом, виникає нова істота: «організм», розум якого відноситься до вищого ступеня розвитку, що присутній вже не в кожній окремо взятій клітині, а в їхньому зв'язку, в об'єднанні між ними. Якщо вивчити поведінку клітини, вона може здатися егоїстичною. Насправді для себе вона отримує лише той мінімум, який необхідний для її існування.

У ній закладений генетичний код з повною інформацією про інші клітини та все тіло. Вона усвідомлює їхні потреби як свої власні, і її життєдіяльність спрямована на загальний розвиток.

Світ навколо нас об'єднаний, взаємозалежний.

Природа вибудувала наш світ і людське тіло за одним принципом.

«Уважне вивчення природи дозволяє зрозуміти таємницю дивовижної єдності, що підтримує її існування. Річ у тому, що кожний елемент доповнює інший та слугує йому. Це прекрасно ілюструє харчовий ланцюжок: рослини слугують їжею для травоядних тварин, травоядні тварини слугують їжею для хижаків, а хижаки – для суперхижаків. Так, наприклад, рослини є їжею для комах, комахи – для гризунів, а ті своєю чергою є їжею для хижих птахів. Така мережа взаємозв'язків, що включає у себе декілька пов'язаних між собою харчових ланцюжків, називається харчовою мережею. Харчові мережі також пов'язані між собою, створюючи величезну мережу взаємозв'язків, в якій кожен елемент прямо чи опосередковано впливає на інші елементи харчової мережі».

Відомий приклад взаємозв'язків у харчовій мережі – це випадок із знищенням горобців у Китаї 1958 року. У рамках боротьби за врожай було знищено близько 2 мільярдів «шкідників». Через рік після кампанії урожай дійсно став кращим, але при цьому розмножилися гусінь і саранча, які з'їдали паростки. У подальшому врожайність швидко зменшилася, і в країні настав голод, в результаті якого загинуло більше ніж 10 мільйонів людей.

На початку 90-х років минулого століття уряд Північної Кореї вирішив позбавити країну від вуличних кішок, які докучали населенню. Через декілька тижнів після знищення більшої частини їхньої популяції розпочався інтенсивний приріст мишиного «населення», а також пацюків та змій, в результаті чого довелося «імпортувати» кішок із сусідніх країн.

Ще один яскравий приклад пов'язаний з вовками, яких ми за звичкою вважаємо шкідливими та жорстокими звірами. Вже після багаторічної

кампанії з масового відстрілу вовків з'ясувалося, який великий внесок вони роблять у регулювання погोलів'я оленів, кабанів, а також різних гризунів. Виявилось, що, на відміну від людини, яка віддає перевагу полюванню на здоровіших індивідів, вовки полюють на хворих та слабких – тому їх і називають «санітарами лісу». Таким чином хижаки сприяють збереженню здорового середовища серед інших тварин свого ареалу.

Все у природі взаємопов'язане, взаємозалежне.

Цю рівновагу не варто порушувати.

### ПІДСУМОК. СВІТ ОБ'ЄДНАНИЙ ТА ВЗАЄМОЗАЛЕЖНИЙ

Кожен елемент природи працює на себе, розвиваючи та виконуючи власні егоїстичні програми, але при цьому діє також і в інтересах усієї системи, цілого світу.

Існує гарний приклад цьому – людське тіло та його клітини.

Усе в природі взаємопов'язане, взаємозалежне, і цю рівновагу не варто порушувати.

### ЦИТАТИ МУДРЕЦІВ

«Відділяти частини від цілого є фундаментальною помилкою, помилка атомізації того, що не потрібно атомізувати. Єдність та доповнення утворюють дійсність»

*Вернер Гейзенберг,  
лауреат Нобелівської премії з фізики.*

«Людство має навчитися жити у злагоді з Природою, з її законами. Люди мають сприймати себе не панамі, а частиною Природи»

*М. М. Мойсєєв,  
академік РАН, великий спеціаліст у галузі механіки,  
прикладної математики і теорії управління.*

«Усі речі є частиною єдиної системи, що називається Природою»

*Зенон Кітіонський,  
древньогрецький філософ, засновник стоїцизму.*

### ПЕРЕВІР СЕБЕ

#### **Перша вправа**

Оберіть правильне твердження.

**А.** Природа – це ліси, поля, гори, річки, озера, тварини, рослини.

**Б.** Під природою потрібно розуміти всеохоплюючу єдину думку, задум, свідомість, розум, загальну силу, що пронизує абсолютно всю енергію в її



найтоншій та найбільш динамічнішій формі. Усвідомлення природи в її повному обсязі зовсім не обмежується картиною сприйманої нами частини матеріального Всесвіту, рослинного, тваринного світу і людини на нашій маленькій Землі.

Ми можемо говорити про природу як про всеосяжний потік сил та інформації, які щодо нас матеріалізуються як наше сприйняття неживої, рослинної, тваринної, людської природи. Лише у людини існує можливість свідомо, власними зусиллями розвиваючи здібність відчувати природу в її повному обсязі, досягти рівноваги, гармонії та єдності з нею, пізнавши таким чином причину і реалізувавши мету свого існування.

**В.** Обидва твердження правильні.

(правильне – В)

### **Друга вправа**

Відповідайте «так» чи «ні» на наступні твердження.

Природа нічого не створює випадково. Тому недопустимо здійснювати насилля над природою чи над людиною як її елементом. Будь-яке насилля над людським, тваринним, рослинним та неживим світом, будь-яке грубе втручання, у підсумку відображається на всіх рівнях природи, і, передусім, на самій людині.

Стадію розвитку, на якій у сьогоденні перебуває людство, можна уподібнити недозрілому яблуку, ще не придатному до споживання.

Ті, хто розуміє закони природи, бачать весь процес розвитку і головне – його мету, не мають сумнівів, що цей маленький кислий плід, дозрівши, стане прекрасним та корисним.

Ми переживаємо сьогодні відповідний етап у процесі розвитку, і тому нам потрібно правильно просуватися разом з ним, не заважати і не зупиняти його. Оскільки ми – розумна частина природи, то маємо навчитися відповідати її законам, вивчаючи, усвідомлюючи та обмірковуючи її програму.

Закони, що діють у природі, визначають не тільки мету розвитку неживої, рослинної і тваринної її складових. Нам потрібно визнати наявність у природі закону, на якому заснована програма розвитку людини та людського суспільства, починаючи з моменту його зародження та включаючи всі етапи формування, аж до кінцевого, досконалого стану.

(усі відповіді – «Так»)

### **ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ З ДРУЗЬМИ:**

– Як ви вважаєте, чи являється людина елементом природи? Чи вона – вища за неї?

– Якщо людина є елементом природи, існує всередині неї, чи відповідає тоді вона її головному закону, згідно з яким кожен елемент природи розвивається максимально самостійно, але при цьому – працює на всю систему? Якщо є невідповідність – у чому вона полягає?

– До яких наслідків така невідповідність може призвести?

## **ОЗЕРО ДРУГЕ**

### **СВІТ ОБ'ЄДНАНИЙ ТА ВЗАЄМОПОВ'ЯЗАНИЙ, А МИ, ЛЮДИ – НІ**

Усе в природі взаємопов'язане, взаємозалежне.

Цю рівновагу не варто порушувати.

А що людина?

Вона як невід'ємна частина Природи має нести благо цілому світу, діяти в його інтересах.

Ми, люди, також рухаємося вперед, в напрямку глобального взаємозв'язку – з величезною швидкістю. Існують беззаперечні успіхи.

Сучасна людина все більше відчуває себе такою, що живе в інтегральному, глобальному світі. Це проявляється в усіх сферах її життя. Світова економіка сьогодні – це складне переплетіння інтересів транснаціональних фінансових корпорацій. Найбільші виробництва орієнтуються на глобальні ринки сировини, товарів, послуг, робочої сили. У світі політики всім відомі назви: Організація Об'єднаних Націй (ООН), Світова Організація Торгівлі (СОТ), Міжнародний Валютний Фонд (МВФ) та інші.

Людина отримала можливість подорожувати в будь-який куточок земної кулі. Число користувачів інтернету в усьому світі скоро перетне відмітку у два мільярди людей. Більшість із них прекрасно почуваються в єдиному просторі подій музики кіно, моди, спорту, політики, економіки, який щосекунди оновлюється. Обмінюючись інформацією із життя відомих людей, курйозними випадками і кримінальними новинами, особистими та життєвими враженнями, люди, розділені відстанями у тисячі кілометрів, відчувають себе такими, що живуть «в одному селі», на сусідніх вулицях і навіть – в сусідніх кімнатах одного будинку.

До речі, а ви знаєте, що землетруси в Японії збільшують вашу страховку?

Чому?

Тому що ціни на послуги страхування визначаються відповідно до загальносвітових розрахунків. Світ уже давно став глобальним, взаємопов'язаним.

Ви не помітили?

**АЛЕ ЩО МИ, ЛЮДИ, ПРИ ЦЬОМУ РОБИМО?**

**ОСЬ ОДИН ІЗ ПРИКЛАДІВ: «ДОСЯГНЕННЯ» ЛЮДСТВА.**

За останні п'ятдесят років ми знищили 90% усіх світових запасів крупної риби. Двадцять два мільйони відомих риболовних районів океану були зовсім виснажені або переобтяжені надто завзятою експлуатацією, а ще 44% перебувають на межі виснаження. Виловлюючи їстівні види риб, ми щорічно викидаємо із сіток назад у море 27 мільйонів тон іншої живності, зазвичай, уже в нежиттєздатному стані. Морське дно у багатьох районах океану настільки прооране тралами, що на ньому уже ніщо жити

не може. За останні 50 років людина знищила 70% світових лісів; решта роздроблені на частини і деградують, і вирубка в них йде зі швидкістю 50 квадратних миль на рік. Знищено більше ніж 45 тисяч озер.

Щороку хімічна промисловість випускає більше ста мільйонів тон сімдесяти тисяч різних органічних сполук, і щорічно до асортименту додає близько тисячі нових речовин. Лише невелика доля цих хімікатів добре перевірена на нешкідливість для людини та навколишнього середовища.

За останні п'ятдесят років людина знищила чверть усіх видів птахів, 11 відсотків решти – на межі вимирання. Це вже загрожує 18 відсоткам усіх видів ссавців, 5 процентам риб і 8 процентам видів рослин.

Коралові рифи – найрізноманітніша із водяних систем на Землі – страждають від виснаження рибних запасів, забруднення, епідемічних захворювань та зростання температури.

Загалом 30% усіх ресурсів планети вичерпані; тим часом населення планети невпинно зростає... Це – дуже поверхнево. Якщо копати глибше, то картина буде ще жахливішою.

Що примушує нас чинити так, не думаючи про наслідки?

**ПІДСУМОК. СВІТ ОБ'ЄДНАНИЙ ТА ВЗАЄМОПОВ'ЯЗАНИЙ, А МИ, ЛЮДИ – НІ.**

Кожен елемент природи працює на себе, розвиваючи та виконуючи власні, егоїстичні програми, але при цьому діє також і в інтересах усієї системи, цілого світу.

Людство також, від свого зародження і до сьогодні, працює на себе, розвиваючи та виконуючи власні егоїстичні програми.

На сьогодні людство вступило в особливий, глобальний та інтегральний період свого розвитку. Воно як ніколи відчуває свою взаємопов'язаність і взаємозалежність, і спроможне вже також діяти в інтересах усієї системи, усього світу.

Але воно цього не робить, протиставляючи себе природі.

Чому?

#### **ЦИТАТИ МУДРЕЦІВ**

«Ми всі в одному човні. Одна глобальна економіка. Наші долі разом піднімаються і разом опускаються... На нас лягає колективна відповідальність за здійснення стабільнішого і більш процвітаючого світу, світу, в якому кожна людина у кожній країні зможе повністю реалізувати свій потенціал»

*Крістін Лагард,  
Директор-розпорядник  
Міжнародного Валютного Фонду (МВФ).*

«Ніщо тепер не може бути абсолютно ізольованим, і «зовнішніх справ» більше не існує... Проблеми інших людей – тепер наші проблеми, ми більше не можемо дивитися на них байдуже чи сподіватися отримати від них свою вигоду».

*Хав'єр Солана,  
колишній Генеральний секретар НАТО.*

## ПЕРЕВІР СЕБЕ

### **Вправа перша**

Ми, мешканці планети Земля, відокремлені один від одного величезними відстанями. Але насправді ми набагато ближче один до одного, ніж ми думаємо!

Існує теорія шести потискань рук, відповідно до якої будь-які дві людини на Землі відокремлені лише шістьма рівнями загальних знайомих (і відповідно шістьма рівнями зв'язків). Теорія була висунута 1969 року американськими психологами Стенлі Мілгремом та Джеффри Треверсом.

Запропонована ними гіпотеза полягала у тому, що кожна людина опосередковано знайома з будь-яким мешканцем планети через ланцюг загальних знайомих, складений в середньому з шести осіб. Експеримент Мілгрема був повторений неодноразово, у тому числі і вченими-дослідниками Колумбійського університету за допомогою електронної пошти. Учасникам запропонували знайти зовсім незнайому людину, використовуючи скупі дані про неї: професія, захоплення – через людей в мережі, які, на їхню думку, могли б її знати. І вони робили це – в середньому за допомогою ланцюга із шести знайомих, знайомих їхніх знайомих... і т.д.

Висновок: кожен пов'язаний з іншим мешканцем Землі лише шістьма рубежами віддалення – такий малий наш світ.

Ніколас Крістакіс і Джеймс Фаулер у своїй книзі «Зв'язані однією мережею» розповідають про наукові дослідження соціальних мереж інтернету. Вони говорять про те, що від будь-якого користувача в мережі виходять три ступені впливу. Він охоплює ваших друзів, друзів ваших друзів, друзів їхніх друзів та їхніх друзів також. Ви можете «заразити» їх своїм відчуттям щастям – або навпаки.

Дивовижно, але якщо ви починаєте курити, то шанси ваших друзів на це піднімаються на 61%. А якщо ви страждаєте від надмірної ваги, то 57% ваших товаришів також очікує ця проблема. На другому і третьому рубежах впливу ці відсотки падають, але зберігаються.

Отже: ви впливаєте на три кроки вперед. А всього таких кроків, щоб потрапити до будь-якої людини в соціальних мережах, потрібно зробити шість. Три – це половина від шести. Уявіть, що ви зареєструвалися в мережі FACEBOOK, в якій буде незабаром два мільярди користувачів. Чи означає це, що:

**А.** Потенційно ви можете впливати на половину від двох мільярдів, тобто – на цілий мільярд користувачів.

**Б.** Цього просто не може бути.

**В.** Ну, все-таки не на один мільярд, але судячи з усього, ваш вплив дійсно може бути дуже великим. Все залежить від кількості ваших «друзів», і від кількості їхніх «друзів», і від кількості «друзів» у «друзів». При цьому така ж велика кількість людей через «треті руки» може впливати і на вас.

(Правильно – В)

**ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ З ДРУЗЯМИ:**

– Наведіть приклади правильного взаємозв'язку на рівнях: сім'я, місто, країна, людство, природа.

– Наведіть приклади неправильного взаємозв'язку, який шкодить усім на тих самих рівнях.

– У чому причина неправильного зв'язку?

## **ОЗЕРО ТРЕТЄ**

**СВІТ ОБ'ЄДНАНИЙ І ВЗАЄМОПОВ'ЯЗАНИЙ, А МИ, ЛЮДИ – НІ.**

**ЧЕРЕЗ НАШ ЕГОЇЗМ. ПРИЧОМУ В САМОМУ ЕГО НЕМАЄ НІЧОГО ПОГАНОВОГО.**

**ЗАВДАТИ ШКОДИ МОЖЕ ЛИШЕ ТОЙ НАМІР, З ЯКИМ МИ ЙОГО ВИКОРИСТОВУЄМО.**

Що примушує людей планети Земля не завжди чинити добре?

Егоїзм – власний, кожного з нас, і – загальнолюдський.

Кожен з нас щосекунди свого життя думає про те, як отримати максимальне задоволення з мінімальними зусиллями і як уникнути страждань.

Однак его – це хіба погано? Адже це нормально!

Хто винен у тому, що ми такими створені?

Спробуємо розібратися у тому, що доброго є в егоїзмі і що – поганого.

ОТОЖ: ХОРОШЕ ЕГО – ЩО ЦЕ?

ВІДОМА ІСТОРІЯ ПРО БАГАТОГО НІМЦЯ, У ЯКОГО В ПЕТЕРБУРЗІ ЗАГИНУЛА НА СКЛАДНІЙ ДОРОЖНІЙ РОЗВ'ЯЗЦІ ЖІНКА, І ВІН ДАВ ГРОШІ НА ПЕРЕБУДОВУ, ЩОБ БІЛЬШЕ НІХТО НЕ ЗАГИНУВ.

ІСТОРІЯ ВРАЗИЛА БАГАТЬОХ. ОСЬ ОДИН ІЗ КОМЕНТАРІВ:

«Чоловік зумів піднятися над особистими проблемами і побачити в них системну помилку. Побачив і виправив! Щоб більше ніхто не загинув.

Він зміг піднятися над власним горем, над стереотипами: «зараз усіх засуджу» і «потрібно помститися». Останній стереотип мене найбільше лякає, тому що сьогодні він уявляється ледь не як соціальна норма... Просто знімаю капелюха...».

Уже сьогодні існує багато прикладів того, що бізнес може бути заснований на позитивних цінностях.

Ось що пише з цього приводу в «Незалежній газеті» британський підприємець Чарльз Бренсон, засновник корпорації VirginGroup, яка включає в себе більше ніж 360 компаній: «Я закликаю керівників компаній змінити підхід до ведення бізнесу: припинити гонитву за прибутками заради прибутків і направити зусилля на те, аби приносити користь для суспільства та для навколишнього середовища. Багато людей зацікавилось концепцією, яку ми назвали «Capitalism 24 902», але дехто вважає це недосяжним, оскільки єдино можливий мотив – це саме прибуток. Але вони як ніколи далекі від істини. Це не поступка собі у збиток, а швидше найнадійніший спосіб забезпечити процвітання вашої компанії у довгостроковій перспективі».

Далі у статті Бренсон розповідає про одну із компаній, в яку інвестує його фонд. Це фірма з опріснення води, що забезпечує «питною водою великих клієнтів, у яких немає коштів для будівництва власних

опріснювальних заводів і які не готові самі займатися їхнім обслуговуванням». Компанія SevenSeas є однією з найбільших незалежних виробників прісної води у Карибському регіоні та успішно поєднує свою благородну місію з бізнесом, який процвітає.

РОЗПОВІМО ВАМ ЩЕ ОДНУ СУМНУ І КОРОТКУ ІСТОРІЮ ПРО ДОБРОГО ФАРМАЦЕВТИЧНОГО МАГНАТА.

Індійський мільйонер Ю.Хамід виготовив нові ліки, в основному від СНІДу та раку, і запропонував їх за реальною, більш ніж у чотири рази, заниженою ціною.

Конкуренти назвали його крадієм інтелектуальної власності, а він у відповідь охрестив їх серійними вбивцями. Індія зробила патентоспроможним процес виробництва ліків, а не самі ліки, що дозволило продавати їх за одну п'ятдесяту від американської ціни. Однак у 2005 році ця країна привела своє законодавство у відповідність з правилами СОТ, і ціни – під тиском світових виробників – довелося піднімати.

Его має багато хорошого. Погодьтеся.

Наприклад, художник насолоджується, малюючи картину і продаючи її за гроші, але в цьому немає нічого поганого – його творіння в подальшому приносить радість людям. Вчений, зробивши відкриття, отримує черговий науковий ступінь та повагу співробітників, він дуже гордий за здобуте, із задоволенням наповнює цим відчуттям своє его, але його досягнення приносить користь усьому людству. Умілий мер отримує немале задоволення, керуючи містом і вирішуючи багато проблем, його діяльність, яка спрямована на благо всіх, – корисна. Найбагатший спадкоємець великої фінансової імперії, купуючи замки, яхти і літаки, власне, не приносить цим жодної шкоди. Він радує самого себе. Він нікого не обманює – а раптом є і такі, добре виховані? Він вчасно сплачує рахунки і створює нові робочі місця. Так, він використовує працю інших людей – але ж вони погоджуються! Якщо б не ця можливість заробити, то вони б можливо голодували... Чи не так? Так що ж поганого в его?

У кінцевому підсумку, усі люди на Землі рівні не у тому, що ходять в однаковому одязі та отримують однакову зарплату. Вони рівні у своїй можливості розвивати і використовувати свої таланти, властивості до повної досконалості – якщо це не завдає нікому шкоди. Чийсь дар, вміння, мистецтво, виражене у творчості, науці, управлінні, приносить усім лише радість.

Що поганого є в его?

Тільки одне: намір, з яким ми його використовуємо.

Іноді ми використовуємо інших людей проти їхнього бажання, для досягнення власної мети. Буває одна людина живе і насолоджується за рахунок іншої – її біди та страждань.

Простий приклад: ґвалтівник, крадій.

Дуже часто ми прагнемо досягнення особистих цілей, не враховуючи наш загальний взаємозв'язок і того, до яких наслідків для всього людства приведуть наші дії. Простий приклад: житель однієї з квартир величезної



будівлі краде електроенергію, підключившись напям, повз лічильник, – у підсумку приходить комісія і відключає від джерела електроенергії весь будинок – до з'ясування.

Винен один – страждають усі.

Ви погоджуєтесь?

Світ, природа – взаємопов'язані, а ми – ні, хоч і рухаємося до цього повною ходю, на величезній швидкості. І усе це – через те, що неправильно використовуємо своє его – прекрасний дар, даний нам згори.

До чого це призводить?

Природа підганяє нас бідами, якщо ми відстаємо у розвитку. Точно так само, як батьки підштовхують своїх улюблених, але занадто лінивих дітей.

Кризи. Фінансові, періодично струшуючи всю планету в цілому, зачіпають практично кожну людину чи сім'ю. Екологічні: різкі зміни клімату, цунамі, землетруси, паводки, засухи. Опосередковано або напям багато з них викликані життєдіяльністю самої людини, яка марнотратно і нерозважливо споживає природні ресурси. Запаси нафти вичерпаються через 40 років, водні ресурси щорічно скорочуються на 2 відсотки. Знижується імунітет, зростає смертність, пов'язана з онкологічними та серцево-судинними захворюваннями. Політичні: громадянські війни, кризи влади, народні хвилювання та революції вирують у багатьох країнах. Тероризм став звичним, буденним явищем, ознакою часу. Соціальні. Руйнується інститут сім'ї. Людям стає все складніше вести сімейний спосіб життя, темпи розривів шлюб невпинно зростають, а молодь часто взагалі не бажає брати шлюб чи створювати сім'ю. На фоні постійного росту споживання алкоголю і наркотиків зростає проблема насилля у сім'ї та за її межами. Система шкільної освіти на межі розвалу, наявна криза довіри між учнями і вчителями. Річ не тільки і не стільки у падінні загального рівня освіти, а у тому, що ані середня, ані вища освіта не виховують із учня людину. Проблеми особистої безпеки стають настільки гострими, що у великих містах у темний час доби люди часто бояться вийти з дому. В усьому світі пишним цвітом процвітає корупція. У світлі цього не дивно, що «майже 40% населення страждає психічними розладами».

Нарешті, особиста криза. Людина іноді втрачає свій шлях, життєвий напрям. Вона не знає, як побудувати собі добре, прекрасне життя, сповнена невиразними, різноспрямованими вимогами, не знаючи, як їх реалізувати. Вона не знає, як утримувати та організувати свою сім'ю. Вона переживає за своїх дітей, які стають гіршими з кожним днем і просто вислизують з її рук. Часто вона не бачить перспективи у майбутньому. Іноді вона втрачає надію і не довіряє собі, близьким, сім'ї, цілому світу.

Найголовніше: радості і щастя в її житті набагато менше, ніж гіркоти і страждань. Вона настільки розбита і придушена, що саме питання про можливість життя, сповненого взаємної любові і турботи, виглядає для неї як насмішка, глузування.

Часто вона виключає свої думки, аби не думати про це, і тому ще якось у змозі терпіти це життя.

Ми максимально розвинули егоїзм і зв'язки. Ми готові зрівнятися з аналоговою системою Природи, злитися з Нею.

Але не можемо, тому що ми так і залишилися егоїстами. Ми не задіємо створені канали зв'язку, не передаємо через них турботу і любов – один одному.

Що ж робити далі?

Що нам допоможе? Де ті ліки, що дозволять дивитися на світ крізь «інтегральні» окуляри і бачити, що ми всі єдині?

Щоб людина сказала: «Я не знав і не здогадувався, але прийняв пігулку і тепер бачу, що всі сім мільярдів – це мої частини, мої близькі. Мало того: якщо сьогодні я стаю зарозумілим, задираю носа перед ними, то завтра я відчую необхідність турбуватися про них щонайменше як про себе, як про власних дітей, добробут яких для мене найважливіше за все».

В Альберта Ейнштейна в одному з листів 1950 року є чудові слова: «Людська істота – це частина цілого, яку ми називаємо Всесвітом... Вона переживає себе, свої думки та відчуття як дещо ізольоване від решти – своєрідна оптична ілюзія свідомості. Ця ілюзія подібна до в'язниці, що обмежує нас лише власними бажаннями та тяжінням до небагатьох найближчих до нас людей. Наше завдання – звільнитися від цієї в'язниці, розширити коло свого співчуття та досягнути всі живі створіння і всю сукупність природи в її красі».

Де ж та пігулка, з допомогою якої кожен виправить лише одне – своє ставлення до людей, до всього людства?

Якщо усім дати такі ліки, світ наповниться любов'ю.

**ПІДСУМОК. СВІТ ОБ'ЄДНАНИЙ ТА ВЗАЄМОПОВ'ЯЗАНИЙ, А МИ, ЛЮДИ – НІ. ЧЕРЕЗ НАШ ЕГОЇЗМ. ПРИЧОМУ В САМОМУ ЕГО НЕМАЄ НІЧОГО ПОГАНОВОГО. ЗАВДАТИ ШКОДИ МОЖЕ ЛИШЕ ТОЙ НАМІР, З ЯКИМ МИ ЙОГО ВИКОРИСТОВУЄМО.**

Кожен елемент природи працює на себе, розвиваючи та виконуючи власні, егоїстичні програми – але при цьому діє також і в інтересах усієї системи, всього світу.

Людство також від свого зародження і до сьогодні працює на себе, розвиваючи та виконуючи власні, егоїстичні програми.

У сьогоденні людство вступило в особливий, глобальний та інтегральний період свого розвитку, воно як ніколи відчуває свій взаємозв'язок та взаємозалежність, і здатне вже діяти також і в інтересах усієї системи, цілого світу.

Але воно не робить цього, протиставляючи себе природі.

Чому?

Причина – в егоїзмі. Кожен з нас створений таким, що прагне отримати максимальний зиск з мінімальними витратами сил і втекти від страждань.

Це наша природа, ми такими створені.

Але зло – не в самому его, а в тому намірі, з яким ми його використовуємо.

Погано, коли ми використовуємо іншу людину без її згоди для досягнення власної вигоди.

Дуже часто ми прагнемо досягти власної мети, не враховуючи нашого загального взаємозв'язку і того, до яких наслідків для всього людства та інших людей приведуть наші дії.

Отож, світ, природа – взаємозалежні, а ми – ні, хоч і рухаємося до цього повною ходою, на величезній швидкості.

І все це – через те, що неправильно використовуємо своє его – прекрасний дар, даний нам згори.

До чого це призводить? Природа підганяє нас стражданнями, якщо ми відстаємо у розвитку. Саме так, як батьки підштовхують уперед своїх улюблених, але занадто лінивих дітей.

Де вихід?

#### ЦИТАТИ МУДРЕЦІВ

«Завдання наше сьогодні полягає у тому, аби готуватися в умовах системної кризи створювати цивілізацію,... аби енергію нашу і нашу взаємну відповідальність переплавляти у загальне творіння»

*Міхаїл Делягін,  
дійсний член РАЕН, доктор  
Інституту проблем глобалізації.*

«Стає очевиднішим, що в усьому світі для подолання кризових ситуацій у розвитку людини необхідні, передусім, не трансформації суспільних структур, в яких би формах – революційних чи еволюційних – вони не проходили, а дещо складніше: глибинні зміни у свідомості та поведінці сучасної людини».

*Професор Б.Л. Вульфсон,  
член-кореспондент РАО,  
один із засновників порівняльної педагогіки.*

#### ПЕРЕВІР СЕБЕ

##### **Вправа перша**

Іспанія стоїть наступною у черзі на дефолт після Греції: безробіття 24% серед працездатного населення і 50% серед молоді до 27 років, криза банківської системи, яка луснула разом з бульбашкою ринку нерухомості.

Студенти не сподіваються працевлаштуватися. Вчителям і вихователям зменшують заробітну плату. Літні люди протестують проти зниження

витрат на медицину: на скромну пенсію їм доводиться купувати ліки, які раніше були безкоштовними.

Багато іспанців створюють кооператив, де кожен допомагає іншим, чим може: хтось запрошує до себе жити, якщо є вільна кімната, хтось виручає їжею, якщо є родичі у провінції.

У тяжкі часи іспанці тримаються разом. Уявіть собі, що ви – тесля. Ви подаєте дані про себе у загальний банк зайнятості, і вас починають запрошувати ті, хто потребує ваших послуг. Ви ремонтуєте веранду у сім'ї лікаря, збираєте меблі в будинку адвоката, врізаєте нові замки у двері квартири шофера. На кожному місці ви працюєте в середньому одну годину – зовсім безкоштовно ви працюєте три години свого часу. У підсумку ви можете не сплачуючи за це, на ті ж три години залучити собі на допомогу тих спеціалістів, яких ви потребуєте. На одну годину вчительку музики для дитини, на другу – зубного лікаря для жінки, на третю – пічника для очищення димаря у власному домі.

Принцип «триматися разом» виручає у сьогоднішні багатьох іспанців. На кожну дію влади відразу ж народжується протидія громадського суспільства: чисельні асоціації допомагають іммігрантам, жертвам іпотечних кредитів, безробітним, студентам, бюджетникам, безробітні створюють каси взаємодопомоги, армія добровольців-адвокатів від імені постраждалих вкладників завалює позовами банки, страхові компанії і державні інститути. Іспанці довго сподівалися на допомогу влади, а тепер, на порозі дефолту, вчаться жити без держави.

Запитання: чому жителі Росії не «тримаються разом», як іспанці? Оберіть правильний варіант відповіді.

**А.** У Росії все не так погано, як в Іспанії.

**Б.** Росіяни скромніші та менш товариські, тому намагаються кожен самостійно вирішувати свою проблему.

**В.** Ми поки що не усвідомили користь наших тотальних взаємозв'язків, наш егоїзм зорієнтований в основному на споживання.

**Г.** Цей принцип «триматися разом» працює і в Росії, але в менших масштабах і не так рекламується.

(всі правильні, найбільш правильна –В)

### **Вправа друга**

Уявіть, що у вас незвичайний природній дар – спритні та вмілі руки і «гострий зір». Ким би ви стали:

**А.** Фокусником або хірургом.

**Б.** Злодієм або карточним шахраєм.

**В.** Це залежить від того, в якому би оточенні розвивався цей талант.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ З ДРУЗЯМИ:

– Перевірте справедливість твердження про те, що людина – це бажання насолоджуватися, егоїст за своєю суттю, яка завжди шукає максимального задоволення, що досягається з мінімальними витратами. А як же альтруїсти і благодійники? А як же герої, які пожертвували собою – для інших? А як же йоги, монахи та аскети, які зневажили цим світом?

– Чи може людина приборкати власну природу – егоїзм? Наприклад, з допомогою самодисципліни, самоконтролю, йоги та аскези? Чи лише на зовсім нетривалий час – далі его знову «візьме своє». Чи на це здатна лише обрана «згори» людина – просвітлена, свята – звичайній людині це не під силу. Або ж ні – власними силами людині не впоратись з егоїзмом? Чи є все ж таки спосіб?

– Як нам використовувати з добрим наміром, а не з поганим те, що є в его кожного з нас від народження, – примножити і розвинути на благо собі й усім. (Як може людина із «спритними руками і гострим зором» стати фокусником чи хірургом, а не карточним шахраєм чи злодієм?)

**ОЗЕРО ЧЕТВЕРТЕ**  
**СВІТ ОБ'ЄДНАНИЙ І ВЗАЄМОПОВ'ЯЗАНИЙ, А МИ, ЛЮДИ –**  
**НІ.**

**ЧЕРЕЗ НАШ ЕГОЇЗМ.**

**ПРИЧОМУ В САМОМУ ЕГО НЕМАЄ НІЧОГО ПОГАНОВОГО.**  
**ЗАВДАВАТИ ШКОДИ НАМ МОЖЕ ЛИШЕ ТОЙ НАМІР, З**  
**ЯКИМ МИ ЙОГО ВИКОРИСТОВУЄМО.**

**ЩО ДОПОМОЖЕ НАМ ВИКОРИСТОВУВАТИ ВЛАСНІ**  
**ПРИРОДНІ ЯКОСТІ З ДОБРИМ НАМІРОМ, А НЕ З**  
**ПОГАНИМ? ОТОЧЕННЯ – ХОРОШЕ І ДОБРЕ.**

Де ж та пігулка, з допомогою якої кожен виправить лише одне – своє ставлення до людей, до всього людства? Якщо усім дати такі ліки, світ наповниться любов'ю.

Відповідь проста. І ви її знаєте.

Оточення.

Хороше і добре.

«Оточення не лише оточує, але й формує. Воно виліплює кожного з нас за своїм образом та подобою, хочемо ми того чи ні. Вага, душевний стан, романтичні вподобання, багатство і навіть тривалість життя – все це зовсім не результат нашого вільного вибору або випадкового збігу обставин. Виявляється, вони передаються від одного до іншого, немов заразні хвороби. Наука здивована, однак категорична.

Старі друзі... виявляється, що вони одружилися, майже одночасно, що їхні фото на Фейсбуці дивно схожі, що у них однакові політичні погляди, що вони обоє димлять цигарками чи, навпаки, намагаються позбутися куріння, що у них подібний рівень життя, і вони нещодавно пережили схожі події...

Особисті якості і факти біографії мають тенденцію поширюватися шляхом контактів чи просто «повітрям».

Такий основний висновок найдовшого і найбільш документованого соціального дослідження в історії. Його драматичні результати були опубліковані у книзі «Зв'язані однією мережею», виданій 2009 року.

За виразом «Нью-Йорк Таймс», ця робота може змінити все наше світосприйняття.

Дослідження провели два професори: Ніколас Крістакіс і Джеймс Фаулер. Вони досить переконливо показують, що найважливіші рішення як на роботі, так і в особистому житті, людина приймає головним чином тому, що її друзі вчинили щось подібне.

При цьому кожен глибоко впевнений, що діє за власною волею, обміркувавши і зваживши усі «за» і «проти».

Які ж саме сфери схильні до такого радикального впливу середовища? Принципово, всі. Фізичний стан – наприклад, схильність до повноти чи

довголіття – саме як і міра щастя, яку ми відчуваємо, викликані не випадком і часто навіть не генами. Вони – зліпок наших соціальних зв'язків. Депресія, розлучення, паління, щедрість, пияцтво, частота статевих зносин, участь у виборах, ймовірність самогубства, мова тіла... підхід до життя – все це ми переймаємо один від одного. Іноді проста дія чи непомітна риса однієї людини стрімко перекидається на десятки членів її кола.

«Ми прийшли до цього вражаючого відкриття ледь не помилково», – говорить Ніколас Крістакіс, лікар і спеціаліст із соціальної політики з Гарварда, включений журналом «Таймс» до списку найвпливовіших людей 2009 року. Його колега Джеймс Фаулер вважається одним із найоригінальніших умів Америки. Його соціальні дослідження широко цитуються в десятках ЗМІ, включаючи CNN, журнал «Wired» і щотижневий додаток до «Нью-Йорк Таймс».

«Важко повірити, продовжує Крістакіс, – що наша свобода вибору – це ілюзія. У дійсності ми практично ні над чим не владні. Отримані дані настільки однозначні, що ми просто змушені це визнати.

Люди не відрізняються від птахів у зграї чи буйволів, що біжать стадом і дружно повертають разом з усіма. Коли нас запитують, чому ми потовстішали, ми починаємо мову про погані гени. Коли у нас цікавляться, чому ми кинули палити, ми посилаємось на турботу про здоров'я дітей. Насправді ми просто рухаємось у стаді, підхоплюючи «заразні» соціальні явища. Правильно зрозумівши їх, ми зможемо багато чого змінити у суспільстві шляхом вірної реалізації особистих зв'язків і соціальних механізмів».

2007 року Крістакіс і Фаулер почали публікацію результатів своїх досліджень у відомих британських медичних журналах, підриваючи маленькі «бомби» у науковому середовищі. Дані базувалися на результатах багаторічного спостереження за 12 тисячами жителів міста Фрамінгем, розташованого недалеко від Бостона. Настільки масштабна стратегічна база не збиралася ще ніколи. Вона наочно продемонструвала, що соціальні явища і фізичний стан поширюються серед друзів за закономірністю, яка не завжди має пояснення.

Наприклад, родич, у якого народилася дитина, на 15% підвищує ваші шанси стати батьком у найближчі два роки. Депресія чи розлади в особистих взаємостосунках також інфікують коло знайомих.

Здавалося б, нічого дивного?

Однак це лише початок. Річ у тому, що подібна взаємозалежність зберігається на великих відстанях і заходить надто далеко.

Той же курець передає свою згубну пристрасть навіть приятелям приятелів, які про нього навіть не чули. А їх уже сотні. Перший, хто запалив, перший, хто потовстів, перший одружений, перший розлучений стають іноді каталізаторами масових змін у житті тих, кого він ніколи не зустрів і не зустрине».

Статистика така: якщо людина з вашого близького оточення почала курити, ваші шанси розпочати палити піднімаються на 61%. З іншого боку, людина, що кинула палити, на 67% підвищує шанси того, що кожен із його

товаришів, які курять, також кине палити. А якщо ви страждаєте зайвою вагою, 57% ваших товаришів також підстерігає ця проблема.

І ще дещо. Дослідження показали, що якщо ви щасливі, то число ваших щасливих друзів збільшується на 15%, число їхніх щасливих друзів – на 10%, число щасливих друзів їхніх друзів на 6%.

Оточення може впливати на нас погано – ми це знаємо.

Воно ж може на нас впливати добре.

Куди ми йдемо? Чого бажаємо від життя? Яка наша мета?

Наприклад, ви – людина неймовірної фізичної сили.

Якщо ви потрапите у добре оточення – з великою часткою ймовірності ви станете з його допомогою допомагати іншим людям. Якщо ви потрапите у погане оточення, здогадайтесь, що з вами відбудеться...

Або припустимо, що у вас спритні руки. Ви можете стати фокусником і дарувати людям радість. А можете – трамвайним злодієм. Все залежить від людей, які вас оточують.

Так чому б не побажати більшого?

Ми, люди, бажаємо бути щасливими. Ми хочемо, щоб нас любили. Ми хочемо любити тих, хто нам близький. Ми бажаємо, щоб усе було саме так, як нам хочеться.

Чому б і ні?

Якщо ви «не проти» того, щоб цим хтось зайнявся і ви б підбадьорили його своєю усмішкою, добрим словом – це вже добре.

Якщо ви «за», то план дій простий.

Потрібно знайти таке оточення, в якому головною є ця мета. Таких людей, серед яких ця ідея не буде здаватися смішною, наївною, нездійсненною чи безглуздою. У цьому інкубаторі ваше бажання буде розвиватися. Адже оточення – це величезна сила, це постійна підтримка один одного – бажаннями, думками, діями.

Якщо ж ви не знайдете нічого, що підходить, можете самі створити таке суспільство. У колі сім'ї, серед близьких друзів, колег.

Нас сім мільярдів, і всі ми – різні.

Це не страшно.

Це прекрасно! Важливою є не сила бажання кожного і не нюанси його прагнення. Важливо всім так або інакше приєднатися до загального і всеохоплюючого потоку Любові.

Важливою є наша загальна позитивна спрямованість!

Куди спрямовано більшість наших бажань і думок?

До себе. За звичкою.

Залишаючись за суттю егоїстами (такими нас створили), тим не менш, ми можемо загальними зусиллями – хто скільки зможе, хто на що здатний – спрямувати свої думки, сподівання і надії у протилежний бік.



У бік Любові.

Якщо зусиль, немов копійка до копійки, які складаються у великий рахунок, буде досить багато, ми можемо зламати звичку.

Разом.

І тоді – диво відбудеться.

**ПІДСУМОК. СВІТ ОБ'ЄДНАНИЙ І ВЗАЄМОЗАЛЕЖНИЙ, А МИ, ЛЮДИ – НІ. ЧЕРЕЗ ПРИЧИНУ НАШОГО ЕГОЇЗМУ. ПРИЧОМУ В САМОМУ ЕГО НЕМАЄ НІЧОГО ПОГАНОВОГО. ЗАВДАВАТИ ШКОДИ МОЖЕ ЛИШЕ ТОЙ НАМІР, З ЯКИМ МИ ЙОГО ВИКОРИСТОВУЄМО.**

Що допоможе нам використовувати свої природні якості з добрим наміром, а не з поганим? Оточення – хороше і добре.

Кожний елемент природи працює на себе, розвиваючи і виконуючи власні, егоїстичні програми – але при цьому діє також і в інтересах всієї системи, цілого світу.

Людство також, від свого зародження і до сьогодні, працює на себе, розвиваючи та виконуючи власні, егоїстичні програми.

У сьогоднішній людство вступило в особливий, глобальний та інтегральний період свого розвитку, воно як ніколи відчуває свою взаємопов'язаність та взаємозалежність, – і здатне вже діяти також і в інтересах усієї системи, всього світу.

Але воно не робить цього, протиставляючи себе природі.

Чому? Причина – в егоїзмі. Кожен із нас створений таким, що прагне отримати максимальний зиск з мінімальними витратами та уникнути страждань. Це наша природа, ми такими створені.

Але зло не в самому его, а в тому намірі, з яким ми його використовуємо.

Погано, коли ми використовуємо іншу людину без її згоди для досягнення власної вигоди.

Дуже часто ми прагнемо досягнення власної мети, не враховуючи нашого загального взаємозв'язку і того, до яких наслідків для всього людства та інших людей призведуть наші дії.

Отже, світ, природа – взаємозалежні, а ми – ні, хоч і рухаємось до цього повною ходою, на величезній швидкості.

І все це – через те, що неправильно використовуємо своє его – прекрасний дар, даний нам згори.

До чого це призводить? Природа підганяє нас бідами, якщо ми відстаємо у розвитку. Так само, як батьки підштовхують вперед своїх улюблених, але занадто лінивих дітей.

Де вихід? Що допоможе нам використовувати свої природні якості з добрим наміром, а не з поганим?

Оточення – хороше і добре.

Порада кожному – знайти собі таке.

### ЦИТАТИ МУДРЕЦІВ

«Будучи включеними у соціальні мережі та відчуваючи вплив тих, з ким ми пов'язані, ми неминуче втрачаємо частину своєї індивідуальності... Якщо схильність виявляти доброту та вживати наркотики може передаватися від людини до людини, чи не означає це, що ми маємо змінити наші мережі так, щоб стало вигідно бути добрим та стриманим? А якщо ми переймаємо погані звички та злі думки людей, близьких до нас чи навіть ледь знайомих, чи заслуговуємо ми у такому разі на осуд? Га? Якщо соціальні мережі обмежують інформацію і свободу думки, наскільки ми вільні у прийнятті рішень?

Усвідомлення того, що ми втрачаємо частину свободи волі, може викликати шок. Але дивна сила соціальних мереж полягає не лише у тому, що інші на нас впливають.

Це і наш вплив на інших. І вам не обов'язково бути суперзіркою, щоб мати цей вплив. Все, що вам потрібно, мати зв'язок з оточенням. Те, що зв'язки поміж людей пронизують все наше життя, означає, що кожен здійснює на інших набагато більший вплив, ніж це видно на перший погляд... Коли ми творимо добро, його дія докочується до десятків і навіть сотень інших людей. І кожним добрим вчинком ми підтримуємо ту саму мережу, яка підтримує нас».

*Н. Крістакіс, Дж. Фаулер  
«Зв'язані однією мережею».*

### ПЕРЕВІР СЕБЕ

#### **Вправа перша: тест на конформізм.**

Найвідоміший із подібних експериментів – це дослід американського психолога Соломона Аша, проведений ним 1951 року. У кімнаті сиділо 7 чоловік, яким показували дві картки: на одній були зображені три лінії, на другій – одна. Таких наборів по дві картки було багато. Щоразу піддослідний мав сказати, яка з трьох ліній на першій картці рівна за довжиною лінії на другій картці. Однак річ у тому, що піддослідним був лише один, а решта шестеро були підставними особами, які в деяких випадках, за домовленістю, давали одну і ту ж хибну відповідь. У чотирьох випадках із п'яти людина підтверджувала неправильну відповідь і лише в одному випадку – сперечалася з усіма, відстоюючи істину.

Експеримент переконливо довів, що великий відсоток випадків показує, що люди прямують за більшістю, навіть якщо це йде всупереч з їхньою особистою думкою.

Запитання: чи прямували б ви за більшістю?

**А.** так

**Б.** ні

(обидві правильні)

### **Вправа друга**

У червні 2008 року 49-річна Есмін Грін впала у приймальні KingsCountyHospitalCenter в Брукліні, пролежавши майже 24 години. Вона була проігнорована іншими людьми, що були присутні у кімнаті, і двома охоронцями. Пані Грін померла.

У квітні 2010 року Уго Альфредо Сказка-Ях був зарізаний у Нью-Йорку. Чоловік лежав на тротуарі у Квінсі більше години, доки його не забрали пожежні. Майже двадцять п'ять чоловік пройшли повз, доки він помирав, дехто з них розглядали його; один із них навіть сфотографував помираючого чоловіка, однак ніхто із них не допоміг і не викликав рятувальну службу.

Перше запитання: як би ви повелися у випадку, якщо б побачили людину, що лежить на підлозі, на переповненій людьми станції метро – коли б побачили, що всі інші люди йдуть повз неї?

**А.** Також пройшли би повз, тому що всі йдуть повз.

**Б.** Пройшли би повз, бо у вас немає часу, а такими випадками мають займатися спеціальні міські служби.

**В.** Підійшли б з наміром допомогти.

(всі правильні)

Друге запитання: як би ви повелися у такій самій ситуації, коли б до лежачого чоловіка підійшли люди?

**А.** Проїшов би повз, тому що у вас немає часу, а такими випадками мають займатися спеціальні міські служби.

**Б.** Також підійшов би, адже цікаво, що з ним, раз усі підходять і дивляться.

(всі правильні)

Третє запитання: як би поводитися у тій самій ситуації, коли б лежачий на підлозі був дуже гарно вбраний.

### **Вправа третя: «Теорія розбитих вікон»**

Якщо хтось розбив скло у будинку, і ніхто вчасно не вставив нове, то незабаром кількість розбитих вікон буде катастрофічно збільшуватися. Ознаки безладу і недотримання людьми прийнятих норм поведінки провокують оточення поводитися таким самим чином. У підсумку ланцюгової реакції, що виникла, «пристойний» міський район може швидко перетворитися на нетрі, де людям буде небезпечно виходити на вулицю.

«Соціологами університету Гронінгена (Нідерланди) було проведено шість експериментів з перевірки істинності теорії розбитих вікон.

Перший експеримент проводили на вулиці, де багато магазинів, біля стіни будинку, де гронінгенці, приїжджаючи за покупками, паркують свої велосипеди. Біля цієї стіни стояв яскравий знак, що кидався у вічі, який забороняв малювати на стінах.

Спочатку стіна була чистою. Експериментатори повісили на руль кожного велосипеда (велосипедів було 77) папірець зі словами «Бажаємо усім щасливих свят!» і логотип неіснуючого магазину спортивних товарів. Сховавшись у непомітному куточку, дослідники стали спостерігати за діями велосипедистів.

На вулиці не було урн, тому людина або могла кинути папірець на землю, або повісити на інший велосипед, чи взяти з собою, щоб викинути пізніше. Перші два варіанти розглядалися як порушення прийнятих норм, третій – як їх дотримання.

Із 77 велосипедистів лише 25 (33%) повелися не культурно.

Потім експеримент повторили, за такої ж погоди і в той самий час дня, попередньо розмалювавши стіну беззмістовними малюнками. Цього разу насмітили 53 людини із 77 (69%).

Другий експеримент мав показати, чи справедлива теорія розбитих вікон для загальноприйнятих норм чи її дія поширюється також і на локальні правила, встановлені для якоїсь конкретної ситуації чи місця.

Дослідники перегородили головний вхід на автомобільну стоянку парканом, однак в якому залишили широку щілину. Поруч повісили знак «Вхід заборонено, обхід 200м праворуч», а також оголошення «Забороняється кріпити велосипеди до паркану».

Дослід знову проводили двома варіантами: «порядок дотримано» і «порядок порушено».

У першому випадку за метр від паркану стояли чотири велосипеди, явно до нього не пристебнуті.

У другому випадку ті ж велосипеди пристебнули до паркану. З прихованого місця експериментатори спостерігали, як будуть поводитися громадяни, що прийшли за своїми автомобілями: підуть обходити паркан чи будуть лізти через дірку.

Результат виявився позитивним: у ситуації «порядок збережено» в дірку пролізло лише 27% автовласників, а в ситуації «порядок порушено» – 82%.

Запитання: чи кинете ви обгортку від цукерки собі під ноги, чи пошукаєте урну, «так» чи «ні»?

А. У чистому місці під оголошенням «зберігайте, будь ласка, чистоту».

Б. У засміченому місці, під оголошенням «зберігайте, будь ласка, чистоту».

В. У засміченому місці.

## **Вправа четверта**

Вчені інституту Вейцмана (Ізраїль) показали, як людський мозок постійно замінює власну пам'ять «фактами», нав'язаними суспільною групою.

Піддослідним показали фільм. Через п'ять днів кожен відповів на 400 питань за змістом фільму, відмічаючи рівень своєї впевненості у кожній відповіді.

Потім відібрали від кожного вісімдесят правильних відповідей, наданих з високим ступенем впевненості – тобто думки, які відображали реальну інформацію, що відклалася у пам'яті кожного.

Потім кожному запропонували відповісти на ті ж самі 80 питань, вивчивши перед цим неправильні відповіді начебто інших членів групи (ці неправильні відповіді підготували самі дослідники). З'ясувалося, що під тиском «суспільної думки» піддослідні змінили власні попередні відповіді, підігнавши їх під «думку інших» – і в середньому на 70 із 80 питань дали неправильні відповіді.

Через декілька днів, піддослідним запропонували відповісти ще раз на ті ж 80 питань. Їм також демонстрували інші відповіді, попередивши, що вони відібрані довільно комп'ютерною програмою. У підсумку на 40% із них респонденти дали ті ж неправильні відповіді, які були нав'язані їм неправдивою «колективною пам'яттю» – тобто неправдиві «згадування» закріпилися в пам'яті як істинні.

**Запитання:** чи «піддалися» би ви думці більшості?

**А.** так

**Б.** ні

(всі правильні)

### **Вправа п'ята**

Стенфордський тюремний експеримент був проведений 1971 року американським психологом Філіппом Зімбардо.

Із 24 психологічно-здорових студентів 12 були вибрані на роль «охоронців» тюрми і 12 – на роль «в'язнів». Їх розмістили в умови, схожі на справжню в'язницю. За один день усі настільки вжилися у свої ролі, що охоронці перетворилися на справжніх мучителів, а в'язні – у безпорадних, відчайдушних людей, що перебували у безвихідній ситуації. У них розпочалися психологічні та емоційні розлади і навіть хвороби.

Експеримент припинили через 6 днів, хоч він був запланований на 14 днів, тому, що він став небезпечним. Багато охоронців засмутилися, коли він був припинений раніше терміну. Висновок організаторів: більшість зла у світі відбувається не через погані наміри окремих осіб, а через те, що ті, хто маніпулює натовпом, тобі говорять: «Будь частиною нашої команди, роби як усі».

Тоді людина відчуває, що вона не несе відповідальності, що це лише тимчасова роль, і вона дозволяє собі робити речі, які б ніколи не зробила у звичайних умовах.

Через два місяці після експерименту один із охоронців сказав: «Я дійсно ніколи б не зміг повірити, що я здатен на таку поведінку. Я був шокований тим, що я став таким, і коли я це зробив, я не відчував ні жалю, ні провини.

Лише потім, коли я почав розмірковувати про це, я зрозумів що це якась частина мене, яку я ніколи не помічав». Навіть коли одному в'язню дали шанс вийти із в'язниці, пояснивши, що експеримент завершено, він так глибоко вжився в роль, що не міг цього сприйняти. Він знову і знову хвилювався про свою репутацію у в'язниці і думав про те, що мусить повернутися до неї знову, щоб довести іншим в'язням, що він не зрадник.

**Запитання:** чи піддалися б ви впливу оточення, якщо б були учасником експерименту?

**А.** не знаю

**Б.** ні за що на світі!

**В.** скоріше всього так – а чим я відрізняюсь від інших?

### **Вправа шоста**

Підведемо підсумки. Зовсім випадково попавши у відповідне оточення, ви можете непомітно для себе погладшати, закурити, впасти у депресію, одружитися з «випадковою» людиною. Ваш будинок можуть привести до непридатного стану через одне розбите скло. Ви можете стати агресивним і навіть брати участь у народному повстанні, з мітингами на площі і перестрелками. Ви можете перестати вірити власним очам і називати коротке довгим. У вас можуть виявитись садистські нахили тюремника або жалюгідні властивості в'язня.

Ви можете не прийти на допомогу людині, яка корчиться від болю на людному майдані. У вашій пам'яті може накопичуватися інформація, яка насправді зовсім не ваша. Ви можете вчиняти дивні, не властиві для вас вчинки – у ліфті, громадському транспорті та інших місцях. Ви можете стати бідним.

Але варто визнати, що все це може трапитися і з точністю «до навпаки». Ви покинете палити, розбагатієте, станете добрим і щасливим.

Все залежить від оточення. Існує навіть певна формула його впливу: «Ви – це середнє арифметичне тих людей, з якими ви проводите найбільше часу».

Випишіть на аркуші паперу імена десяти людей, з якими ви постійно спілкуєтесь.

**А.** так, схоже на те.

**Б.** ні

**ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ З ДРУЗЬЯМИ:**

– Яке оточення – хороше і добре, а яке – ні? Які критерії оцінки?

– Якщо людина не може знайти підходяще для неї суспільство, чи може вона створити його сама? Чим вона буде займатися з цими людьми? Яким чином вони можуть підтримувати одне в одному все хороше і добре, не даючи прокинутися поганому?

– Яка користь людині від хорошого оточення? Наведіть приклади.

## **ОЗЕРО П'ЯТЕ**

**СВІТ ОБ'ЄДНАНИЙ ТА ВЗАЄМОПОВ'ЯЗАНИЙ, А МИ, ЛЮДИ  
– НІ.**

**ЧЕРЕЗ НАШ ЕГОЇЗМ. ПРИЧОМУ В САМОМУ ЕГО НЕМАЄ  
НІЧОГО ПОГАНОВОГО.**

**ЗАВДАВАТИ ШКОДИ НАМ МОЖЕ ЛИШЕ ТОЙ НАМІР, З  
ЯКИМ МИ ЙОГО ВИКОРИСТОВУЄМО.**

**ЩО ДОПОМОЖЕ НАМ ВИКОРИСТОВУВАТИ СВОЇ ПРИРОДНІ  
ЯКОСТІ З ДОБРИМ НАМІРОМ, А НЕ З ПОГАНИМ?  
ОТОЧЕННЯ – ХОРОШЕ І ДОБРЕ. ЯК РОЗВИНУТИ ТЕ КРАЩЕ,  
ЩО Є У ВАС?**

**ГРАЮЧИСЬ. У НАСТУПНИЙ, БАЖАНИЙ ДЛЯ УСІХ,  
ПРОСУНУТИЙ СТАН, ЩО ПРИНЕСЕ УСІМ РАДІСТЬ, ЩАСТЯ І  
ЛЮБОВ.**

Діти ростуть і розвиваються, тому що грають. Погляньте на малюка. Він постійно рухається, повзає, пробує іграшки на смак, ламає їх, розбирає і знову збирає.

Насправді гра – рушійна сила розвитку. Так влаштовано Природою. Поспостерігайте за життям тварин та птахів.

Дорослі, хочуть вони цього чи ні, усвідомлено і не зовсім, все життя проводять у грі. Власній, «дорослій». Це переконливо доводять вчені, які досліджують психологію людських відносин.

Давайте відволікнемося на короткий час і подивимося телевізор.

У що грають там? Юнаки та дівчата, ізольовані в рамках будинку, котеджу чи його околиць, під прицілами прихованих телекамер грають у «любовні стосунки». На іншому каналі люди, яких висадили на «безлюдний острів», грають «у найщасливішого і найсміливішого». На третьому вгадують слова за буквами, вже багато років. На четвертому задають питання і прогнозують, як відповіли б на нього люди на вулицях, розділившись на дві команди, намагаються вгадати найпопулярнішу відповідь. На п'ятому юнак або дівчина «наосліп», за другорядними ознаками, з допомогою привабливого телеведучого «обирають» собі ідеальну пару із десяти претендентів, що стоять позаду. На шостому сидять у колі і змагаються в конкурсі знавців, відповідаючи (хто швидше) на каверзні питання.

Це лише мала частина.

А чому б не сісти в коло і не погратись у те, як нам, усім людям на планеті, стати однією великою і дружньою сім'єю?

Як нам навчитися поважати, цінувати одне одного?

Як нам виховувати наших дітей?

Як вибудувати правильне гармонійне суспільство?



Якою має бути економіка добра, турботи і розумного споживання?

Якою має бути ідеальна сім'я?

Раптом це виявиться дуже веселим, цікавим, заразливим? Раптом це збагатить нас новим, цікавим, незабутнім досвідом?

Якщо ми досягнемо успіху займаючись цим, то будемо жити у мирі та злагоді. Реалізуючи свій власний потенціал, на благо собі та усім, ми будемо успішними і щасливими.

Ви вірите, що таке можливо? І зовсім не нудно?

Уявімо собі, як може проходити така гра – за якими правилами.

Існує таке поняття: «круглий стіл».

Заглянемо у Вікіпедію.

«У сучасному значенні вираз круглий стіл використовується з 20-го століття як назва одного із способів організації обговорення. Цей спосіб характеризується такими ознаками:

- мета обговорення – узагальнити ідеї та думки щодо обговорюваної проблеми;

- усі учасники круглого столу виступають у ролі пропонентів (мають висловлювати думку з приводу питання, яке обговорюється, а не з приводу думки інших учасників);

- усі учасники обговорення рівноправні; ніхто не має права диктувати свою волю та рішення.

Під «круглим столом» мається на увазі механізм прийняття рішень з питань, що торкаються інтересів усіх соціальних груп суспільства, а також місце зустрічі цих соціальних груп між собою».

#### ДЕЩО РОЗШИРИМО ПРАВИЛА «КРУГЛИХ СТОЛІВ»

**Одне питання.** Учасники разом обговорюють якесь одне завчасно обране і підготовлене, загальне питання.

**Важливо слухати інших.** Учасники уважно слухають інших, намагаючись відчувати їх, зрозуміти, злитися з їхніми бажаннями.

**Рівноправ'я.** Практикується незалежність учасників, за якої думка кожного на початку обговорення індивідуальна та заснована виключно на власних знаннях та досвіді.

**Відсутність суперечок.** Ніколи не сперечаються, визнаючи будь-яку думку іншої людини, якою б неймовірною і дивною на перший погляд вона не була, виправдовуючи та поважаючи співрозмовників.

**Ставлять перед собою високу і благородну мету:** сформувати загальне поле любові, участі, турботи, тепла. Кожен, вимовляючи слова, слухаючи, співпереживаючи, передусім, прагне саме цього.

**Коллективне рішення.** Намагаються приймати рішення лише одногосно, із загальної точки взаємодопомоги та єднання. Воно

народжується до кінця бесіди, коли особисті думки кожного об'єднуються в колективну думку.

**Якщо між ними виникає ненависть, відторгнення, непорозуміння, намагаються подолати їх загальними зусиллями,** піднімаючись над тим, що нас розділяє, – над его – до того, що нас об'єднує, вибудовуючи таким чином більш внутрішній і глибший рівень зв'язку між собою. Вчать поступатися одне одному. Радіють таким моментам, як можливість для спільного просування та росту.

Ось так, мило і просто.

Якщо вдається дотриматись цих правил, то учасники до кінця бесіди відчують єдність, теплий сердечний зв'язок, задоволення, наснагу, радість. Кожен відчуває себе більшим, багатшим, різнобічним – рівно настільки, наскільки зміг включити себе в решту, проникнутись їхніми бажаннями. Розходяться з бажанням зустрітись ще якомога швидше і продовжити цей дивовижний, незабутній, захоплюючий процес. Навіть перебуваючи на відстані одне від одного, відчують добрий, сповнений любов'ю і турботою зв'язок одне з одним. Мріють про те, аби в усьому світі поміж людей скоріше з'явилися взаємини, сповнені взаємної участі і доброти.

Чому це відбувається?

Чому ми думаємо, що варто надавати отриманому результату такого великого значення?

З двох причин.

По-перше, кількість: люди, які вирішують проблеми спільно, досягають дивовижних результатів.

Одинакам і державним чиновникам це не під силу.

Існує історія про фестиваль фермерів, які на око оцінювали вагу бика. Той, хто робив це найточніше, отримував приз. Коли організатори експерименту проаналізували середню думку 800 фермерів про вагу тварини, вона виявилась майже ідеальною – практично не відрізнялась від реальної цифри.

У книзі «Мудрість натовпу» фінансовий аналітик NewYorkTimes і WallStreer Journal, журналіст Джеймс Шуров'єскі наводить багато подібних прикладів.

У травні 1968 року підводний човен ВМС США зник у Північній Атлантиці. Зона пошуку складала двадцять миль в радіусі і тисячу метрів у глибину. Це означало, що знайти її було практично неможливо. У таких випадках зазвичай звертаються до експертів. Морський офіцер Джон Крейвен вчинив дещо інакше. Він створив групу людей – із математиків, спеціалістів із субмарин, рятувальників – і попросив кожного із них створити найбільш ймовірний, на його думку, сценарій того, що відбулося. Склавши усі ці прогнози, він отримав цілковиту картину того, що сталося, яка дозволила йому передбачити місце знаходження підводного човна. Його і знайшли там за 220 ярдів від вказаної точки. Варто відмітити, що жоден з експертів окремо не був правий у своєму власному прогнозі.

Широко відомий експеримент з 850 мармеладними драже у банці, який був проведений професором економіки Джеком Трейнором. Середня оцінка п'ятдесяти студентів – 871 горошина. Лише один із них при цьому був найточнішим. Поряд стоять експерименти соціолога Кейт. Х. Гордон – група, яка оцінювала «на око» вагу предметів, була правильною на 94%.

Фізик-теоретик Н.Л. Джонсон проводив дослідження у цьому ж напрямку. Він створив комп'ютерну модель лабіринту і попросив багатьох піддослідних пройти його. Щоб зробити це, людям знадобилося виконати в середньому 34,3 спроби. Вони помилялись та повертались назад. Коли він дозволив залишати знаки на шляху, кількість спроб скоротилася в середньому до 12,8. Фізик провів аналіз того, яким шляхом всі рухались. На кожній розвилці – праворуч або ліворуч – він залишав рішення, яке приймала більшість. Виходячи із найпопулярніших рішень, він вибудував «колективний» шлях. Яким же було його здивування, коли він переконався у тому, що рухаючись «мудрістю натовпу», ми пройшли б цей лабіринт всього за дев'ять спроб!

У своєму цікавому дослідженні автор виводить чотири умови, що характеризують «мудрий натовп». Це «...різноманіття думок (кожна людина має мати власну думку, нехай навіть це найнеймовірніша інтерпретація відомих фактів), незалежність учасників (думка окремих членів групи не залежить від розмірковувань оточення), децентралізація (люди мають можливість базуватися на локальних відомостях) та агрегування (механізм об'єднання власних думок у колективне рішення)».

На законах «мудрості натовпу» заснована пошукова система GOOGLE – один із найуспішніших проектів нашого часу.

Ринки акцій, якщо придивитися до них уважніше, підкоряються цим же правилам. До речі, саме з цієї причини так важко виграти у спортивному тоталізаторі.

Друга причина – якість взаємодії.

Коли люди сідають разом, організовані за принципом взаємної турботи, участі, взаєморозуміння, намагаються піднятися над тим, що їх розділяє, і з'єднатися один з одним для досягнення високої мети – сама Природа допомагає їм у цьому, різко підвищуючи якість зв'язку між ними.

Вона входить у наші взаємини, поселяється поміж нас, оберігаючи, підштовхуючи вперед. Щоб ми змогли зробити правильний вибір. Домовитися. Знайти єдине рішення, яке влаштовує всіх.

І воно знаходиться.

Зазвичай, воно не приходить від якоїсь конкретної людини. Тієї чи іншої. Розумної чи найрозумнішої. Щасливчика або здогадливого. Нестандартно мислячого чи з гарною пам'яттю.

Воно йде з того місця, яке називається «зв'язок між нами». Із того місця, в якому графіт перетворюється на алмаз, а мільярди розрізнених клітин – на високоорганізований організм, наділений загальним, інтегральним, на декілька порядків розвинутішим усвідомленням, до речі, доступним і для кожної клітини, яка бере участь в його утворенні.

Воно приходиться із колективного людського розуму, доступного кожній людині, яка намагається поєднатися з іншими на основі Любові та Турботи.

Багато разів згадані нами Крістакіс і Фаулер давно і дуже продуктивно займаються дослідженням цього феномену, залучаючи до нього все більше і більше здивованих вчених.

До речі: а яке із рішень найправильніше?

Те, яке дає нам уроки Любові. Те, яке дозволяє нам відчутти себе ще більш об'єднаними і залежними один від одного і саме від цього – неймовірно щасливими.

**ПІДСУМОК. ЯК РОЗВИНУТИ ТЕ КРАЩЕ, ЩО В НАС Є ЗА ДОПОМОГОЮ ОТОЧЕННЯ?**

**ГРАЮЧИСЬ. У НАСТУПНИЙ, БАЖАНИЙ ДЛЯ ВСІХ, ПРОСУНУТИЙ СТАН, ЩО НЕСЕ УСІМ РАДІСТЬ, ЩАСТЯ І ЛЮБОВ.**

Діти ростуть і розвиваються, тому що граються.

Насправді гра – рушійна сила розвитку. Так влаштовано Природою. Поспостерігайте за життям тварин і птахів.

Дорослі, хочуть вони цього чи ні, усвідомлено і не зовсім, все своє життя проводять в іграх. Власних, «дорослих».

Це переконливо доводять вчені, які досліджують психологію людських відносин.

У що ми пропонуємо грати? Дуже просто – в обговорення будь-яких, цікавих і життєво важливих для вас питань.

Правила обговорення прості:

– Одне питання.

– Важливо слухати інших.

– Рівноправ'я.

– Відсутність суперечок.

– Учасники ставлять перед собою високу і благородну мету: сформувати загальне поле любові, участі, турботи, тепла.

– Колективне рішення.

– Якщо поміж учасників виникає ненависть, відторгнення, непорозуміння, вони намагаються подолати їх загальними зусиллями.

Чому ми думаємо, що варто надавати отриманому результату такого великого значення?

З двох причин.

По-перше, кількість: люди, які вирішують проблему спільно, досягають неймовірних результатів. Одинакам і державним чиновникам це не під силу.

Друга причина – якість взаємодії. Коли люди сідають разом, організовані за принципом взаємної турботи, участі, взаєморозуміння,

намагаються трішечки піднятися над тим, що їх розділяє, і з'єднатися один з одним для досягнення високої мети – сама Природа допомагає їм у цьому, різко збільшуючи якість зв'язку між ними.

Вона приходить із колективного людського розуму, доступного кожній людині, яка намагається об'єднатися з іншими на основі Любові і Турботи.

До речі: а яке із рішень найправильніше?

Те, яке дає нам уроки Любові. Те яке дозволяє нам відчути себе ще більш пов'язаними і залежними один від одного і саме від цього – неймовірно щасливими.

### ЦИТАТИ МУДРЕЦІВ

«Попросіть сто чоловік відповісти на важке запитання чи вирішити задачу, і «середня відповідь» у більшості випадків виявиться настільки ж якісною, що і відповідь найбільш ерудованого учасника групи. Прийнято думати, що середнє – це пересічне. Але у випадку прийняття рішень справа виглядає якраз навпаки. Ми немов запрограмовані на колективну мудрість».

*«Мудрість натовпу», фінансовий аналітик  
NewYorkTimes i WallStreer Journal,  
журналіст Джеймс Шуров'єскі.*

«...Хоча людина сама по собі володіє неабиякою силою, ми маємо діяти спільно, аби виконати те, що поодинці зробити не змогли б».

*Н. Крістакіс, Дж. Фаулер  
«Зв'язані однією мережею».*

### ПЕРЕВІР СЕБЕ

**Вправа.** Напишіть, які питання ви бажали б обговорити методом «круглих столів» разом з нами.

### ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ З ДРУЗЬЯМИ:

– Розкажіть про те, в обговоренні яких тем методом «круглих столів» ви брали участь і до яких результатів це призвело. Розкажіть про ваші враження – до, під час та після обговорень.

– Які теми для обговорень ви б запропонували для звичайного робочого колективу, щоб створити в ньому атмосферу взаємної підтримки і турботи?

– Які ще ігри, окрім «круглих столів», ви можете запропонувати для того, аби вибудувати, наприклад, із вашого колективу добре і хороше оточення?

## **ПІСЛЯМОВА**

### **ЩО РОБИТИ. КОЛИ ІГРИ НАДОКУЧИЛИ?**

**І ВЗАГАЛІ ЦЕ ВИГЛЯДАЄ СМІШНО І НЕРЕАЛЬНО – КОЛИ ЛЮДИ ВЕСЬ ЧАС СИДЯТЬ У КОЛІ, ОДИН НАВПРОТИ ІНШОГО ТА ОБГОВОРЮЮТЬ ЩОСЬ.**

**ЩО РОБИТИ ТИМ, ХТО СКРОМНИЙ ТА НЕБАГАТОСЛІВНИЙ?  
І ЯКА ВЗАГАЛІ КОРИСТЬ ВІД ОБ'ЄДНАННЯ?**

Що робити, коли ці ігри надокучили?

Вигадайте нові. У тому ж самому колі. Чи – візьміть на озброєння ті ігри, в які грають інші люди – за тим самим принципом круглих столів.

Адже гратись можна у будь що.

В ідеальну сім'ю. У найкращого батька. У найтурботливішу маму. У найдобріших – дідусів та бабусь. У найкращу дитину.

У те, як виховати вундеркінда – хлопчика чи дівчинку.

У те, якими мають бути стосунки чоловіка та жінки. У те, яким має бути найперше, найбільш хвилююче і трепетне знайомство. У те, яким має бути найчудовіший і найшаленіший секс. У те, як долати розбіжності та труднощі – найкращим чином. У те, як навіть у старості зберігати вогонь любові і новизну стосунків.

У досконалий бізнес: аптеку, автосервіс, будівництво – який завгодно.

Грайте у те, яким має бути справжній витвір мистецтва. Картина. Книга. Вірш. Кінофільм. Пісня. Музика.

Грайте у те, яким має бути найсправедливіший президент, прем'єр-міністр, парламент будь-якої країни.

Грайте у те, яким має бути найкраща, ризикована, незабутня подорож.

Грайте у те, яким має бути ідеальне життя дійсного цінителя пригод, який любить небезпеку і надмірний рівень адреналіну у крові.

Вибудуйте правильні принципи сприйняття реальності.

Чи існує цей світ насправді? Чи він лише суб'єктивна картина, яку малює кожна людина – у власному мозку? І як бути з цим?

Вигадайте самі, у що ще.

Правило одне: грайте лише в найкраще, дійсне, справжнє. Шукайте лише найдосконаліше, найвищий стан – в усьому, навіть у дрібницях – і тягніться до нього чимдуж.

Адже сенс не лише у тому, щоб сидіти, обговорювати і знаходити рішення.

Головне – щоб на основі зрозумілого, усвідомленого та прийнятого усіма облаштувати життя краще, радісніше і щасливіше.

Втілюйте свій досвід у життя! Виховуйте дітей. Впливайте на суспільний устрій. Любіть свою другу половинку. Подорожуйте. Творіть. Пізнавайте справжню реальність. Відкрийте ідеальний бізнес.

Робіть все по-новому. Не так, як раніше.

Розповідайте про свій досвід іншим.

Вчіться любити їх.

І тоді, якщо ця проста ідея розповсюдиться досить широко в усьому світі, – ось побачите – ви відчуєте другу користь від об'єднання – внутрішню.

І скільки можна гратись?

Це виглядає нереально: усім людям організуватися у маленькі колективи і сидіти один навпроти одного у «круглих столах», граючись.

Навіть смішно.

Але зрештою – цього і не вимагається!

Всі ці круглі столи і всі ці ігри потрібні лише для одного: щоб ми забажали рухатися у напрямку Любові.

Або хоча б трішечки задумалися про це.

Адже правила прості.

Уважно слухати один одного, намагаючись відчути, зрозуміти, злитися з бажаннями інших людей. Поважати думку кожного, якою б неймовірною і дивною, на перший погляд, вона б не була. Намагатися приймати рішення тільки одноголосно, із загальної точки взаємодопомоги та єднання, і таким чином створити загальне поле любові, участі, турботи, тепла. У разі виникнення відторгнення, непорозуміння долати це загальними зусиллями, трішечки піднімаючись над тим, що нас розділяє, – над его – до того, що нас з'єднує, – до любові, вибудовуючи таким чином більш внутрішній і глибший рівень зв'язку між нами. Вчитися поступатися один одному.

Якщо ми щось забули – додайте самі.

Зовсім не обов'язково сидіти за круглий стіл, один навпроти одного, щоб реалізувати ці ідеї в життя.

Якщо ця висока ідея привабить нас – ми можемо із задоволенням, несвідомо, грати в неї де завгодно і з усіма, з ким зведе вас життя. З продавцем магазину під час покупки. З подорожнім у купе потягу – під час подорожі. З сусідами по дачі – під час спільного збору врожаю яблук. Зі своєю другою половинкою. З друзями, родичами, колегами. Навіть – з вашими недругами та недоброзичливцями.

І не потрібно слів: бажання, яке у нашому серці – воно все скаже за нас.

Коли люди зближуються, світ стає спокійним, добрим і надійним. Людина, об'єднана з іншими людьми, починає відчувати життя через них. Коли ми любимо когось, переживаємо за нього, турбуємось про нього, – ми немов би присутні з ним там, де він перебуває, щасливі від усього, що приносить йому радість, відчуваємо те ж саме, що і він.

Як тільки ми починаємо подібним чином зв'язуватись зі світом, ми отримуємо незвичайне, надзвичайно чуттєве враження від будь-якої іншої людини; в ідеалі – у нас з'являється ясніше і чіткіше розуміння і відчуття безлічі людей у світі!

Кожен настільки розширює своє життя, що вже може жити не в собі, а в них!

Ми виявляємо у собі якусь вічну точку, через яку можемо відчувати життя поза власним тілом, – у міру включення в усіх.

Це внутрішня комунікація – від серця до серця, від розуму до розуму – ми розвиваємо стосовно інших людей таку чуттєвість, що починаємо відчувати і розуміти один одного навіть без слів. Не потрібно знати всіх людей в обличчя, але якщо ми відчуваємо себе як єдине ціле, то абсолютно природньо турбуватися про інших людей як про себе самого.

Якщо ви сором'язливі?

А що робити, якщо ви нетовариська скромна людина?

Що робити, якщо ви не любите говорити з іншими людьми, воліючи до глибокодумної самотності?

Це не важливо.

Головне – те, до чого прагне ваше серце.



## **КОРИСТЬ ВІД ОБ'ЄДНАННЯ**

Скажемо коротко. Любов буде все більше і більше виявлятися поміж вас. Адже вона прагне до тих, хто рухається назустріч іншим. Ви відчуєте це так, як малюк відчуває тепло і турботу матері.

Відійдуть кризи. Стихнуть війни. Зникнуть природні катаклізми. Вирішиться проблема насилля та голоду. Буде менше хвороб. Людство буде рухатись у напрямку досконалості хорошим і добрим шляхом, а не шляхом страждань та бід.

Станеться диво.

Природа повернеться до нас обличчям.

І ми, люди, побачимо, як вона нам усміхається.

Не вірите?

## **КОНТАКТИ**

### **Старший партнер**

European Network for Global Learning,  
<http://www.learnnglobal.net/>

### **Тренінгова компанія «У КОЛІ»**

[mail.vkruge@gmail.com](mailto:mail.vkruge@gmail.com)